

az oldottabb, lazább, fogyasztói jellegű tevékenységek és jelenlét térségei.

Tim Berners-Lee, a World Wide Web, a világháló egyik legnevesebb alkotója szerint ráadásul még csak a háló fejlődésének kezdeténél tartunk, amikor a világháló eszközei a „szemantikus hálóval” (Semantic Web) bővíthetnek, s ezen új szemantika képes lesz valóban az összes adattípus kezelésére. Ha változnak az adatkezelés rendszerei, változnak az igények, akkor jelentősen át fog alakulni a munkahelyről alkotott elképzelésünk is. Máris terjedőben van a könyvtárak felszerelése laptopokkal, vagy ezek fogadására kiépített belső hálózatokkal. Ezek a folyamatok átalakítják a korábbi munkahely, egyetemi laboratórium stb. képzetét is.

Az amerikai felsőoktatási és tudományos könyvtárak egyesülete (ACRL) 2003 tavaszán felmérést kezdeményezett az előző hét évben kialakított új (vadonatúj vagy átalakítást végrehajtott) könyvtárak körében. Azt igyekeztek megtudni, milyen új funkcionális terek jelentek meg a 177 könyvtárban. A legtöbb helyen előforduló új terek: konferenciatermek (83%), általános számítógépes övezet (71%), szemináriumi helyiségek (54%), multimédia-előállító labor (46%), általános használatú tanterem (32%), büfé vagy kávézó (32%), művészeti galéria (25%), nagy előadóterem (20%), szövegszerkesztő labor (17%). Általában megállapítható volt, hogy különösen a közös tanulmányi munkát szolgáló terek szerepe erősödött.

A hálózathoz kapcsolt olvasói helyek az új könyvtárak háromnegyedére jellemzők, míg a „régik” könyvtáraknak csak ötödére. E sok új funkció egyben azokat a jóslatokat is cáfolja, melyek a fizikai könyvtári tér fokozatos elhalásáról szóltak. Az utóbbi évek egyetemi, illetve egyetemi könyvtári fejleménye az ún. „information commons” szolgáltatás és térség megjelenése. (*Vekerdí László* 1999-es előadásában ezt elektronikus „pub”-nak nevezte, amely „az információkeresés és -gyűjtés nyomtatott és elektronikus eszköztárát az informá-

ció feldolgozásával egészíti ki”. – *S. P.*) Adott esetben egy ilyen IC több száz vagy több ezer m² területen működik, több száz vagy ezer számítógépes ülőhelyet jelent, illetve kisebb (pl. 5 fő) vagy nagyobb (20 fő) csoportok közös tevékenységét segíti elő. A szerző saját egyetemét, az Eastern Michigan University (Ypsilanti, Mich.) IC-jét ismereti. Az ennek helyt adó Bruce T. Halle Könyvtár építési költsége 41 millió dollár volt, amelyet 2000 nyarán hoztak létre, ekkor még csak elektronikus levelezés és internetezés céljából. Az egyik legújabb példa az Indiana University IC-je, amelyet 2003 januárjában nyitottak meg – átalakítások nyomán – mintegy 2500 m² alapterülettel, rendkívül gazdag és változatos felszereléssel (250 számítógép egyéni és csoportmunka céljából stb.). Jó példákkal szolgálnak egyes kanadai egyetemek (University of Guelph, Ontario; University of British Columbia, Vancouver). Utóbbi kivitelezése még folyamatban van, a bekerülési költség eléri a 60 millió dollárt.

A jövő könyvtári modelljei felé mutat a glasgow-i „tanuló város” koncepció. Ennek keretében meg kívánják erősíteni a lakosság általános és szakképzését. A tudásportálok hozzáférést a Glasgow Caledonian University égisze alatt létrehozott LearningCafe („tanulókávézó”) biztosítja. Az új létesítmény érdekességei közé tartozik, hogy a berendezés rendkívül barátságos, továbbá az, hogy megteremtését vállalkozói források is segítették. Az egész koncepció lényege: minél korszerűbb és kényelmesebb eszközrendszerrel szolgálni az élethosszig tartó tanulást (www.realcaledonia.ac.uk).

Az új könyvtár-építészeti paradigma úgy foglalható össze, hogy nem dolgoznak, hanem inkább embereknek kívánnak tereket biztosítani változatos szükségleteik kielégítésére.

/BOONE, Morell D.: Monastery to marketplace: a paradigm shift. = Library High Tech, 21. köt. 3. sz. 2003. p. 358–366./

(Sonnevend Péter)

Etikai követelmények a könyvtártudományi kutatómunkában

Világszerte számos szakmában állítottak fel követelményrendszert a gyakorlat etikussá tételére érdekében. S mivel e téren egyfajta divat alakult ki,

még azok a szakmák (pl. az USA-beli mérnökök) is mérlegelik az efféle szabályozást, amelyek eddig közömbösebbek voltak iránta. A könyvtárosok az etikai

szabályozást igénylő szakmák közé tartoznak. A követelmények gyakorta különféle „tíz és tizenvalahány parancsolatban” summázódnak. Az azonban meglehetősen egyedi ötlet, hogy szakmánk egyik ritkán és általában kevesek által művelt területén, a kutatómunkában állítsanak fel etikai követelményeket-szabályokat. A szentpétervári kulturális és művészeti egyetem könyvtár-tudományi tanszékének egyik docense most erre vállalkozott.

Munkájának eredményeit „tizenhárom parancsolatban”, vademecumban foglalja össze. Íme:

1. A kutatómunka minőségét szüntelenül emelni kell azáltal is, hogy a könyvtáros közösségben mindegyre erősítik az erkölcs és az erkölcsös-ség szigorú követelményeit.
2. A kommunikáció formális és informális csatornáit egyaránt igénybe kell venni a kutatási eredményekről szóló információk szétsugárzásában. Az eredményekről szóló tájékoztatást a könyvtári közösség tagjain kívül más szakmák specialistáira is ki kell terjeszteni.
3. Mind a finanszírozási kérelem benyújtásánál, mind pedig a kutatómunkát befejező jelentésnél egyaránt valóságos adatokat kell közölni a munkatársak szakmai színvonaláról.
4. Kötelező az információ bizalmas voltával kapcsolatos elv betartása a kutatás során kapott válaszok vonatkozásában.
5. Csak olyan kutatási módszereket szabad igénybe venni, amelyek nem okoznak a válaszadónak pszichés kellemetlenségeket.
6. A résztvevőket tájékoztatni kell a kutatás céljáról és feladatairól.
7. A kutatási jelentésnek le kell írnia azokat a módszereket, amelyeket a kutatás folyamatában felhasználtak.
8. A tervezet tudományos vezetőjének és kivitelezőjének kiválasztásánál azokat kell előnyben részesíteni, akik az adott témakörben a legelmélyültebb ismeretekkel rendelkeznek, és sikeres kutatásvezetési gyakorlatuk van.
9. Asszisztensi szerepre olyanokat kívánatos kiválasztani, akik a tisztán technikai munkán kívül részt tudnak venni a tervezet megvalósításában is a kutatásvezetővel és a kutatókkal vállalva.
10. Hálásaknak kell lenni mindazoknak, akik a kutatási program kimunkálásában segítettek, s hozzájárultak megvalósításához is.
11. Ugyancsak elismerőleg kell vélekedni azokról a szervezetekről és természetes személyekről, amelyek/akik finanszírozzák a tervezet megvalósítását.
12. A kutatási jelentés csupán ellenőrzött és bizonyított adatokat tartalmazhat.
13. Be kell tartani az intellektuális tisztesség elvét.

A szerző dolgozata végén hangsúlyozza, hogy önmagában a kutatás „jogsabályozása” nem elégséges. Szükség van etikai szabályozására is, amely a vezetés etikájában gyökerezik. A kétféle szabályozásnak együtt kell hatnia, mintegy a professzionális illetékesség garanciájaként.

VARGANOVA, Galina Vladimirovna: *Étičeskoe regulirovanie bibliovedčeskih issledovanij. = Bibliotekovedenie, 3. sz. 2002. p. 33–38./*

(Futala Tibor)

A személyiség szerepe az információs társadalomban

A személyiség szerepét az információs társadalomban *Ű. Šrejder, R. Gilárevskij* és *K. Lyytinen* vizsgálta-elemezte.

Šrejder szerint az informatika (nyugati terminológiával = információtudomány) az a tudomány, amely a szemantikus formájú emberi ismeretek továbbadásának és továbbfejlesztésének, illetve (a hatékony hasznosítás érdekében) feldolgozási mikéntjének folyamatait tanulmányozza. Gilárevskij azt hangsúlyozza, hogy az informatikában a tudomá-

nyos kommunikációé a vezető szerep. *K. Lyytinen* az informálódási folyamatokban az egyén meghatározó voltát emeli ki.

A fentiek nyomán bizvást állíthatjuk: az ismeretek felhalmozódásának, felhasználásának és terjesztésének folyamataiban első rendű funkciót töltenek be a személyi impulzusok. Sőt: az információs társadalom létrejöttében egyre nagyobb jelentőségük van a személyiség egyéni céljainak. Az információ felhasználója sem személytelen lény.